

دانشگاه علوم پزشکی

و خدمات بهداشتی درمانی کرمان

دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی

پایان‌نامه مقطع کارشناسی ارشد در رشته مدیریت خدمات بهداشتی و درمانی

عنوان

تحلیل وضعیت تجویز آنتی‌بیوتیک در نسخ پزشکان بخش سرپایی کشور ایران و آرایه

راهکارهای مناسب

توسط

سید کاظم عبقری

استاد راهنما

دکتر وحید یزدی فیض‌آبادی

استاد مشاور

دکتر رضا گودرزی

دکتر نوذر نخعی

چکیده

مقدمه و اهداف: دارو به عنوان یک کالای استراتژیک در همه کشورها از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است و بخش قابل توجهی از هزینه‌های بهداشتی در کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه به تهیه، توزیع و مصرف دارو اختصاص می‌یابد. استفاده غیرمنطقی از داروها به مشکلی جهانی تبدیل شده که هم در کشورهای توسعه‌یافته و هم در کشورهای در حال توسعه دیده می‌شود. تجویز غیرمنطقی داروها باعث کاهش کیفیت درمان، افزایش خطر عوارض جانبی، به خطر افتادن ایمنی بیماران، طولانی شدن بیماری، تحمیل هزینه‌های اضافی و هدررفت منابع می‌شود. همچنین، این امر به افزایش مقاومت دارویی و بالا رفتن هزینه‌های درمان منجر می‌شود. آنتی‌بیوتیک‌ها که با مهار یا از بین بردن باکتری‌های بیماری‌زا عمل می‌کنند، در صورت استفاده نادرست، به‌ویژه با تجویز نامناسب، به ظهور باکتری‌های مقاوم کمک می‌کنند. تحقیقات نشان می‌دهد که تعداد داروهای تجویز شده در هر نسخه توسط پزشکان ایرانی بیش از استانداردهای سازمان بهداشت جهانی است و آنتی‌بیوتیک‌ها بیشترین سهم را در میان داروهای تجویزی در ایران دارند.

با توجه به اهمیت این موضوع و هشدارهای سازمان بهداشت جهانی در مورد تهدید مقاومت آنتی‌بیوتیکی، و با وجود ادعای کارشناسان که آنتی‌بیوتیک‌ها بیش از یک سوم کل داروهای تجویز شده در ایران را تشکیل می‌دهند، تاکنون مطالعه جامعی درباره تجویز آنتی‌بیوتیک در بخش سرپایی ایران انجام نشده است. این مطالعه با هدف بررسی وضعیت تجویز آنتی‌بیوتیک‌ها در نسخ پزشکان بخش سرپایی ایران طراحی شد.

روش‌ها: این پژوهش به صورت مطالعه ترکیبی متوالی توضیحی در دو مرحله انجام شد. در مرحله اول، یک مطالعه کمی برای ارزیابی وضعیت کنونی تجویز آنتی‌بیوتیک‌ها در نسخ پزشکان بخش سرپایی صورت گرفت. در مرحله دوم، با استفاده از نتایج مرحله کمی، یک مطالعه کیفی برای شناسایی راهکارهای بهبود تجویز آنتی‌بیوتیک‌ها انجام شد. در این مرحله، مصاحبه‌هایی با کارشناسان حوزه بالینی، از جمله مسئولان سازمان غذا و دارو، بیمه سلامت، بیمه تأمین اجتماعی و سایر افراد با تجربه، درباره چالش‌ها و راهکارهای کاهش تجویز غیرمنطقی آنتی‌بیوتیک‌ها انجام شد.

یافته‌ها

یافته‌های کمی

- **مشکلات تجویز آنتی‌بیوتیک:** تجویز بی‌رویه و غیرمنطقی، مصرف خودسرانه توسط بیماران و بی‌توجهی به نوع عفونت و مقاومت آنتی‌بیوتیکی.
- **مقاومت آنتی‌بیوتیکی:** مصرف بیش از حد آنتی‌بیوتیک‌ها باعث کاهش اثربخشی داروها، نیاز به داروهای قوی‌تر و گران‌تر و نگرانی از ظهور میکروب‌های مقاوم شده است.
- **خطاهای تجویزی:** انتخاب نادرست دارو، دوز یا دوره درمان، نادیده گرفتن تداخلات دارویی، تجویز داروهای غیرضروری یا گران‌قیمت و ثبت ناقص اطلاعات نسخه.
- **عوامل مرتبط با پزشکان:** کمبود آگاهی در مورد تجویز صحیح، فشار کاری زیاد، کمبود زمان برای معاینه دقیق، مقاومت در برابر تغییر رویه‌های درمانی و گاهی سودجویی.
- **عوامل مرتبط با داروخانه‌ها:** فروش بدون نسخه آنتی‌بیوتیک، عدم ارائه مشاوره کافی به بیماران، مشکلات توزیع و قیمت‌گذاری دارو و تأثیر سودجویی.
- **عوامل مرتبط با بیماران:** توقعات غیرمنطقی برای دریافت آنتی‌بیوتیک، ناآگاهی از عوارض مصرف خودسرانه، باورهای نادرست درباره درمان، عدم رعایت دستورات پزشک و تغییر پزشک در صورت عدم بهبودی سریع.
- **عوامل ساختاری:** نبود نظارت کافی بر تجویز و مصرف، ضعف در سیستم ارجاع پزشک خانواده، کمبود آموزش مداوم برای پزشکان، فقدان نظام پایش دقیق مصرف دارو، مشکلات نظام دارویی و توزیع، ناهماهنگی بین بخش‌های نظام سلامت، تضاد منافع، ضعف فرهنگ عمومی، مشکلات اقتصادی و اجتماعی در دسترسی به دارو و بی‌توجهی به قوانین.

راهکارها

- انجام آزمایش‌های تشخیصی پیش از تجویز آنتی‌بیوتیک.
- نظارت و محدودیت بر تجویز آنتی‌بیوتیک توسط پزشکان.
- آموزش مداوم پزشکان درباره تجویز صحیح.
- وضع قوانین سخت‌گیرانه‌تر برای تجویز و فروش آنتی‌بیوتیک‌ها.

نتیجه‌گیری: تجویز غیرمنطقی آنتی‌بیوتیک در ایران تحت تأثیر عوامل متعدد از جمله ضعف ساختاری نظام سلامت، انتظارات بیماران، و نبود نظارت مؤثر است. حل این چالش نیازمند همکاری بین بخشی، آموزش مستمر، و اجرای قوانین سختگیرانه برای کاهش مقاومت آنتی‌بیوتیکی و بهبود کیفیت خدمات بهداشتی است.

کلیدواژه‌ها: آنتی‌بیوتیک، تجویز، سرپایی، تجویز غیرمنطقی آنتی‌بیوتیک، تحقیق کیفی، سامانه

دانشبورد مدیریتی غذا و دارو